ถอดรหัส Thailand Taxonomy เข็มทิศสู่เศรษฐกิจคาร์บอนต่ำ

จุฬารัตน์ เหลืองประสิทธิ์
ฝ่ายกลยุทธ์สถาบันการเงิน
ธนาคารแห่งประเทศไทย

ในช่วงหลายเดือนที่ผ่านนี้ หลายท่านอาจได้ยินคำว่า Thailand Taxonomy หรือ มาตรฐานในการจำแนกกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมบ่อยขึ้น เพราะในตอนนี้ Thailand Taxonomy ได้เสร็จสมบูรณ์พร้อมใช้ หลังจากที่คณะทำงาน Thailand Taxonomy ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐและเอกชนมากกว่า 30 หน่วยงาน ได้ใช้เวลาพัฒนาร่วมกันมามากกว่า 2 ปีจนแล้วเสร็จเมื่อพฤษภาคม 2568 ที่ผ่านมา และขณะนี้ เริ่มมีการนำ Thailand Taxonomy ไปใช้อ้างอิงในกิจกรรมต่าง ๆ โดยสมัครใจ โดยเฉพาะในการจัดสรรเงินทุนในระบบเศรษฐกิจผ่านตลาดทุนและสถาบันการเงิน

บทความนี้จะมาชวนทุกท่านถอดรหัสไขข้อข้องใจเกี่ยวกับ Thailand Taxonomy ไปด้วยกัน ผ่าน 6 คำถามที่จะพาท่านไปเข้าใจแนวคิด หลักการ รูปแบบ ข้อกำหนดต่าง ๆ เพื่อให้ทุกท่านเข้าใจและมั่นใจว่า Thailand Taxonomy จะเป็นเข็มทิศนำทางเศรษฐกิจไทยให้บรรลุเป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของประเทศ

1. Thailand Taxonomy คืออะไร

คำว่า Taxonomy แม้จะชวนให้คิดถึงเรื่องภาษี แต่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับภาษีแต่อย่างใด Thailand Taxonomy คือ “มาตรฐานกลาง” ที่ใช้จัดกลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามระดับความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อขับเคลื่อนประเทศไทยสู่**เศรษฐกิจคาร์บอนต่ำ** และบรรลุเป้าหมาย **Net Zero ภายในปี พ.ศ. 2593 (ค.ศ. 2050)** โดยการจัดกลุ่มกิจกรรมจะอิงจากหลักวิทยาศาสตร์และเป้าหมายข้อตกลงปารีส (Paris agreement)[1] รวมถึงเป้าหมาย Net Zero ของประเทศ

Thailand Taxonomy ครอบคลุม 6 ภาคเศรษฐกิจที่มีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกกว่า 95% ของไทย ได้แก่ ภาคพลังงาน ภาคขนส่ง ภาคเกษตร (และป่าไม้) ภาคก่อสร้างและอสังหาริมทรัพย์ ภาคอุตสาหกรรมการผลิต และภาคการจัดการของเสีย

2. ถ้าธุรกิจเราไม่อยู่ใน Thailand Taxonomy จะทำอย่างไร

ไม่ใช่ว่าทุกกิจกรรมจะต้องปรากฏใน Thailand Taxonomy ในทางตรงกันข้าม การคัดเลือกกิจกรรมที่จะบรรจุใน Thailand Taxonomy มีหลักในการพิจารณาจาก **3 ปัจจัยหลัก** คือ **(1) มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมหรือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ** เช่น งานบัญชีที่ไม่ได้ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมโดยตรง ก็ไม่จำเป็นต้องอยู่ใน Taxonomy ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะถูกเรียกว่ากิจกรรม “out of scope” **(2) ความเป็นไปได้ของเทคโนโลยี** เพื่อให้แน่ใจว่าแนวทางและเงื่อนไขที่กำหนดไว้นั้นสามารถนำไปใช้ได้จริงในปัจจุบัน และ **(3) เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับ Taxonomy ของประเทศอื่น** เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วม

[1] ความตกลงปารีส (Paris agreement) ตั้งเป้าการจำกัดอุณหภูมิเฉลี่ยของโลกให้สูงขึ้นไม่เกิน 2 °C และพยายามให้ทุกประเทศพยายามจำกัดอุณหภูมิเฉลี่ยของโลกไม่ให้สูงขึ้นเกิน 1.5 °C เมื่อเทียบกับระดับก่อนยุคอุตสาหกรรม (ค.ศ. 1850-1900) โดย Taxonomy ส่วนใหญ่จะใช้ตัวเลขจำกัดอุณหภูมิเฉลี่ยของโลกไม่ให้สูงขึ้นเกิน 1.5 °C เป็นหลัก

และใช้เป็นมาตรฐานอ้างอิงที่เทียบเคียงกันได้ พร้อมรองรับการใช้งานในบริบทระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีอีก **1 ปัจจัยเสริม** คือต้องไม่ละเลยบริบทของไทย โดย**ต้องพิจารณาความสำคัญทางเศรษฐกิจ** ซึ่งในกิจกรรมบางอย่าง เช่น การเดินทางด้วยมอเตอร์ไซค์หรือตุ๊กตุ๊ก รวมถึงการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ถือเป็นกิจกรรมที่มีบทบาทสำคัญในไทยและอาจไม่พบมากในต่างประเทศ จึงถูกนำมาบรรจุเพิ่มใน Thailand Taxonomy ในทางกลับกัน กิจกรรมที่ไม่พบในบริบทไทย เช่น การผลิตไฟฟ้าด้วยนิวเคลียร์ ก็ไม่จำเป็นต้องบรรจุอยู่ใน Thailand Taxonomy

3. Thailand Taxonomy เลือกรูปแบบใดในการจำแนกความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ในบรรดา 50 กว่า Taxonomy ที่มีการพัฒนาขึ้นมาในโลก มีแนวทางการจัดแบ่งกลุ่มกิจกรรมตามความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอยู่ 3 รูปแบบ ได้แก่ **(1) รูปแบบหลักการ (principle-based)** คือ แนวคิดกว้าง ๆ ให้ผู้ใช้พิจารณาความถูกต้องด้วยตัวเอง ประเทศที่นำไปใช้ เช่น มาเลเซีย **(2) รูปแบบ whitelist taxonomy** คือ การจัดกลุ่มกิจกรรม โดยกำหนดรายการที่อนุญาตหรือยอมรับด้านสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน ประเทศที่นำไปใช้ เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน และ **(3) รูปแบบ Technical Screening Criteria (TSC)** คือการจัดกลุ่มกิจกรรมอ้างอิงตามหลักเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม ประเทศที่นำไปใช้ เช่น สหภาพยุโรปสิงคโปร์ และไทย

เหตุผลหลักที่ Thailand Taxonomy เลือกใช้รูปแบบ TSC สำหรับเกือบทุกกิจกรรมในภาคเศรษฐกิจ เพราะ **(1) มีความชัดเจนและโปร่งใส** โดยเกณฑ์และตัวชี้วัดเป็นไปตามหลักทางวิทยาศาสตร์ (science-based) หรือมีมาตรฐานอ้างอิง ทำให้สามารถติดตามและประเมินผลระดับความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในแต่ละกิจกรรมได้ **(2) สนับสนุนนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม** โดยสามารถนำไปใช้อ้างอิงในการวางแผนการปรับตัวให้สอดรับกับเป้าหมายหรือนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมขององค์กรหรือของประเทศ อีกทั้งยังช่วยให้ภาคการเงินจัดสรรเงินทุนได้ตรงจุด **(3) มีความยืดหยุ่น** โดยมีความเป็นกลางทางเทคโนโลยี (technology neutral) ไม่ได้จำกัดหรือระบุประเภทเทคโนโลยีที่ควรใช้ไว้ชัดเจน แต่จะพิจารณาเทคโนโลยีใด ๆ ที่ช่วยให้ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ทำให้สามารถปรับปรุงเกณฑ์และตัวชี้วัดให้สอดรับกับพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปได้

4. ระบบไฟจราจรใน Thailand Taxonomy ทำงานอย่างไร

กิจกรรมต่าง ๆ ใน Thailand Taxonomy ถูกจัดกลุ่มตามระดับความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยแบ่งออกเป็น 3 สีหลัก ได้แก่ สีเขียว สีเหลือง และสีแดง มีลักษณะคล้ายกับ “สัญญาณไฟจราจร”

สีเขียว หมายถึงกิจกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง เช่น การปล่อยก๊าซเรือนกระจกในระดับต่ำหรือเป็นศูนย์ และสอดคล้องกับเป้าหมายสากลที่กำหนด Net Zero ภายในปี พ.ศ. 2593 (ค.ศ. 2050) ส่วน สีแดง คือกิจกรรมที่ส่งผลกระทบเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อม หรือยิ่งทำลายสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ซึ่งเป็นกลุ่มที่ควรหลีกเลี่ยงหรือต้องทยอยหยุดดำเนินการ

อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริง การเปลี่ยนผ่านไปสู่กิจกรรมสีเขียวอาจต้องใช้การลงทุนและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่มีต้นทุนสูง ในขณะที่ประเทศไทยยังมีธุรกิจที่กำลังเปลี่ยนผ่านอยู่มาก เพื่อให้ Thailand Taxonomy สามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทไทย จึงเพิ่มสถานะ สีเหลือง เข้ามา ซึ่งแตกต่างจาก EU Taxonomy ที่มีเพียงสีเขียวและไม่เขียว และทำให้ Thailand Taxonomy เป็นหนึ่งในกลุ่มแรกของโลกที่ใช้แนวคิดนี้ โดยกลุ่มสีเหลืองนี้ หมายถึงกิจกรรมที่อยู่ระหว่างการปรับตัว และยังสามารถปรับปรุงให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้นได้ โดยอ้างอิงเป้าหมายการมีส่วนร่วมที่ประเทศกำหนด (Nationally Determined Contribution: NDC) ของประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมาย Net zero ภายในปี พ.ศ. 2608 (ค.ศ. 2065) รวมถึงแผนปฏิบัติการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอื่น ๆ ของไทย ทั้งนี้ สถานะสีเหลืองถูกกำหนดให้สิ้นสุดสถานะ (sunset) ภายในปี พ.ศ. 2583 (ค.ศ. 2040) เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมาย Paris agreement ดังนั้น การมีสถานะสีเหลืองจึงช่วยให้ธุรกิจสามารถเริ่มต้นปรับตัวได้ทีละขั้นสอดคล้องกับทรัพยากรและข้อจำกัดที่มี

อย่างไรก็ตาม สำหรับภาคเกษตร ได้แก่ กิจกรรมการเพาะปลูก ปศุสัตว์ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ไม่ได้ใช้ระบบสัญญาณไฟจราจร แต่ใช้รูปแบบ practice-based เนื่องจากข้อจำกัดด้านการวัดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก โดยระบุแนวปฏิบัติที่ดี (best practice) ที่ยอมรับในระดับสากลว่าสามารถช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้ อีกทั้งรูปแบบดังกล่าวจะไม่สร้างอุปสรรคต่อการปรับตัวเพิ่มเติมให้กับเกษตรกรรายย่อย

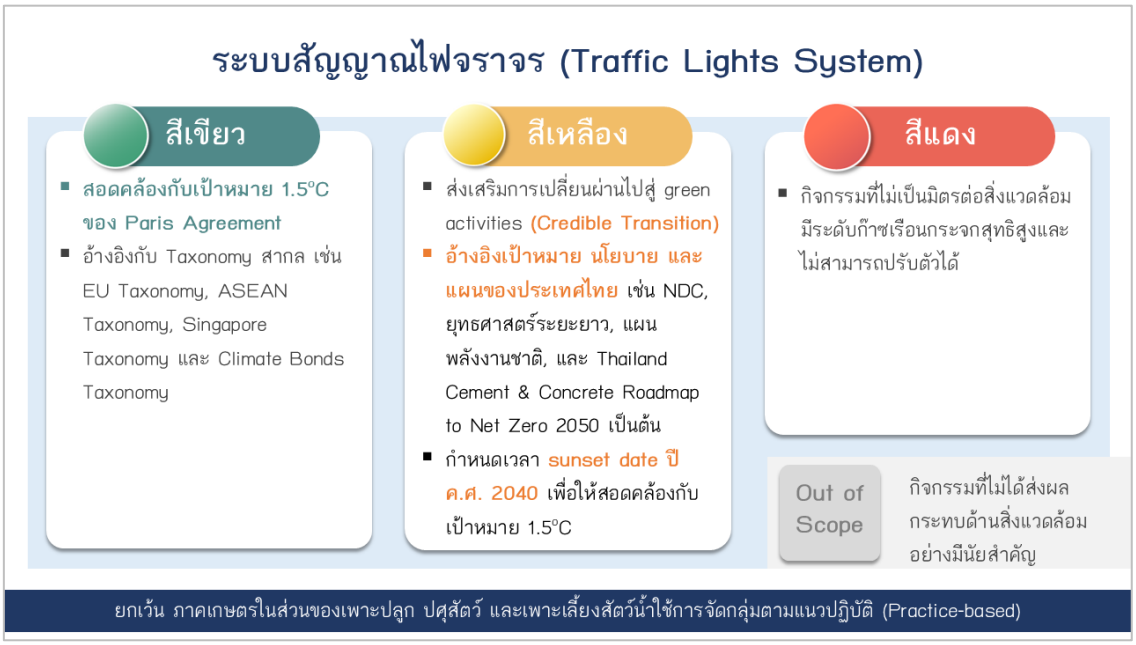

5. ผ่านระบบสัญญาณไฟจราจรตาม Taxonomy แล้ว ทำไมต้องผ่านข้อกำหนด DNSH MSS ด้วย

เพื่อให้มั่นใจว่าเมื่อกิจกรรมหนึ่ง ๆ ผ่านเกณฑ์การประเมินทางเทคนิคได้สีเขียวหรือเหลืองแล้ว จะต้องไม่สร้างผลกระทบเชิงลบด้านสิ่งแวดล้อมอื่นและสังคมด้วย (Thailand Taxonomy ตอบวัตถุประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อม 6 ข้อ[2]) Thailand Taxonomy จึงกำหนดให้ต้องมีการประเมิน Do No Significant Harm (DNSH) ซึ่งหมายถึงกิจกรรมต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทางลบที่สำคัญต่อสิ่งแวดล้อมด้านอื่น และ Minimum Social Safeguards (MSS) หรือการปฏิบัติตามกฎหมายและมาตรฐานพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชนและแรงงาน เพื่อให้มั่นใจว่ากิจกรรมที่ได้รับการจัดกลุ่มว่าเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมนั้นคำนึงถึงทุกมิติอย่างแท้จริง และไม่มีความเสี่ยง “การฟอกเขียว” หรือ Greenwashing เพราะหากไม่มีการประเมิน DNSH และ MSS แล้ว อาจทำให้โครงการแม้จะดูเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมภายนอก แต่แท้จริงแล้วอาจแฝงผลกระทบเชิงลบไว้เบื้องหลัง เช่น การสร้างอาคารประหยัดพลังงาน (Green Building) หรือการทำโซลาร์ฟาร์ม หากโครงการเหล่านี้ไปตั้งอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ ที่มีคุณค่าด้านความหลากหลายทางชีวภาพสูง หรือมีความเสี่ยงที่จะรบกวนคนในพื้นที่ เช่น ใกล้ป่าสงวน หรือในชุมชนท้องถิ่นที่อาจได้รับผลกระทบทางสังคม ก็อาจก่อให้เกิดผลเสียในด้านอื่น ๆ ได้เช่นกัน

6. อนาคตของ Thailand Taxonomy

แม้ Thailand Taxonomy จะเสร็จสมบูรณ์ครบ 6 ภาคเศรษฐกิจที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกสูงแล้ว แต่ก็ไม่ได้เป็นเอกสารที่จะใช้ได้ตลอดไป ยังสามารถปรับปรุงได้อย่างต่อเนื่อง (living document) ตามเทคโนโลยีที่ใช้จัดการปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย รวมถึงนโยบายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่มีการพัฒนาอยู่เสมอ

โดยสรุปแล้ว Thailand Taxonomy จะช่วยสร้างความชัดเจนว่ากิจกรรมใดที่เข้าเกณฑ์ “สีเขียว” “สีเหลือง” หรือ “สีแดง” เพื่อให้ภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน สามารถนำไปใช้อ้างอิงในการประเมินกิจกรรม

[2] วัตถุประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อม 6 ข้อ ได้แก่ การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Climate change mitigation) การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate change adaptation)การใช้น้ำอย่างยั่งยืนและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ (Sustainable use and protection of marine and water resources) การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและปรับตัวสู่เศรษฐกิจหมุนเวียน (Promotion of resource resilience and transition to a circular economy) การป้องกันและควบคุมมลพิษ (Pollution prevention and control) การรักษาระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพให้สมบูรณ์ (Protection and restoration of biodiversity and ecosystems)

และเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้บนมาตรฐานเดียวกัน และแม้ว่าในปัจจุบัน การนำ Thailand Taxonomy ไปใช้ยังเป็นภาคสมัครใจ มองไปข้างหน้า เมื่อพระราชบัญญัติการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือ พ.ร.บ. Climate Change มีผลบังคับใช้ Thailand Taxonomy จะเป็นเงื่อนไขสำคัญในการให้เงินสนับสนุนแก่ภาคธุรกิจในการปรับตัว ดังนั้น **Thailand Taxonomy จะยิ่งมีบทบาทมากขึ้นและเป็นเหมือน "เข็มทิศสีเขียว" ที่ช่วยชี้นำทางให้ภาคเศรษฐกิจไทยสามารถเปลี่ยนผ่านไปสู่ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างราบรื่นต่อไป**

ติดตามอ่านบทความต่อไปเกี่ยวกับภาคเกษตรไทยใน Thailand Taxonomy ว่าแตกต่างกับภาคอื่น ๆ อย่างไร และบทความที่น่าสนใจเกี่ยวกับ Thailand Taxonomy ได้ที่ website ธนาคารแห่งประเทศไทย กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

บทความนี้เป็นข้อคิดเห็นส่วนบุคคล ซึ่งไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับข้อคิดเห็นของธนาคารแห่งประเทศไทย